

بیانیه موسسه تهران، مطالعات کلانشهر درباره فاجعه متروپل آبادان و فوریت رفع مشکل بناهای پرخطر

هنوز تصاویر فرو ریختن ناباورانه پیکر پولادین و پر عظمت "پلاسکو"، نماد صنعت ساختمان بلند دوره مدرن تهران، در پی یک حریق شاید ساده، و تبدیل آن به قفس‌های آتشینی که شماری از وظیفه‌شناس‌ترین فرزندان بیگناه این سرزمین را به کام مرگ کشاند، از خاطر جامعه ایرانی محو نشده که دیگر بار شاهد فاجعه هولناک دیگری شده‌ایم!

این بار متروپل آبادان؛

این بار ساختمان پر عظمتی با شگفت‌انگیزترین تغییر شکل‌های سازه‌ای قبل از آغاز بهره‌برداری؛ این بار پروژه‌ای با کمترین میزان تناسب بین دانه‌بندی شهری، حجم بارگذاری، مشخصات فنی، و ویژگی‌های بستر و مکانیک خاک؛

این بار سازه غول‌پیکری با بیشترین اهمال و ساده‌انگاری در عدول اجرا از مشخصات فنی تعیین شده؛ این بار بنایی با تعجب‌برانگیزترین افزایش تعداد طبقات نسبت به جواز اولیه، و با سوال‌برانگیزترین سکوت مدیریت شهری و نهادهای نظارتی فنی نسبت به تخلفات قانونی؛ و این بار فاجعه‌ای با شائبه‌های گسترده‌ای از قانون‌گریزی متکی به فساد، رانت، و ارتباطات فردی...

چه شد که تنها پنج سال پس از حادثه پلاسکو به نظاره چنین فاجعه‌ای با ابعادی به مراتب خجالت‌آورتر نشستیم؟

چه شد که درس‌های گران‌بهای حادثه پلاسکو را فرا نگرفتیم؟ و تا چه هنگام مقدر است که قربانیانی را پیشکش خدایگان جهل، اهمال، قانون‌گریزی، و فساد کنیم تا هنگامه نهادینه شدن فرهنگ مهندسی در روحمان و محوریت قانون در جامعه‌مان فرا رسد...؟

پلاسکو اگر فرو ریخت شاید با غافلگیری ناباورانه و تاریخی مدیریت شهری از حساسیت‌پایش مداوم فنی و اهمیت فرهنگ نگهداری از ساختمان، به ویژه ساختمان‌های بلند، معظم، و عمومی همراه بود، و نیز به وقوف جمعی تمامی جامعه فنی و مدیریتی دست‌اندرکار، بر کاستی‌ها و محدودیت‌های دانشی، مدیریتی، لجستیک، و ساختاری حوزه امداد و مدیریت بحران در شرایط آن زمان ایران منجر شد.



مؤسسه تهران
مطالعات کلانشهر



اما در فاجعه فرو ریختن متروپل نه تنها آن غافلگیری و ناباوری وجود نداشت، بلکه وجود فرصت کافی برای عبرت‌آموزی و رفع خطر چشمگیر بود؛ چنانکه برخورداری از فرصت تاریخی برای پیش‌بینی تآثیر محدودیت‌های گریزناپذیر حوزه امداد و مدیریت بحران، در مکان‌یابی اولیه و تعریف ابعاد پروژه‌های عمومی و جمعیت، و همچنین ارتقاء زیرساختی حوزه امداد و مدیریت بحران نیز درخور توجه بوده؛ و این در حالی است که در تجربه متروپل به گونه‌ای معکوس، فاصله‌گیری سیستماتیک و عامدانه از الزامات و مشخصات مُصرّح فنی و مهندسی، بی‌توجهی به شواهد و قرائن آشکار و حتی هشدارها مبتنی بر اضمحلال روزافزون سازه، شائبه وجود تعارض منافع ناشی از مشارکت نهادهای مدیریت شهری، و گمانه‌های مبتنی بر کوتاهی نهادهای نظارتی نسبت به انجام تکالیف و وظایف قانونی بازدارنده، مطرح است.

به یقین داوری دقیق و فنی درباره جوانب، دلایل، ریشه‌ها، و مقصرین فاجعه متروپل تا پیش از تحقیق و ارائه یک گزارش مهندسی و قانونی دقیق، جامع، و قابل اعتماد از تمامی اجزاء فرایند فنی و مدیریتی‌ای که به بروز فاجعه منجر شد میسر نیست؛ اما شواهد اولیه مشهود و قرائن اولیه مبسوط از موضوع، شائبه وقوع زنجیره‌ای از تخلفات توسط عوامل متصدی اجرای پروژه و ترک فعل توسط نهادهای مسئول نظارت بر آن را مطرح می‌سازند...

جامعه ایرانی می‌توانست امروز سوگوار فرزندانش در فاجعه متروپل آبادان نباشد، اگر پس از سانحه پلاسکو:

- ضوابط و آیین‌نامه‌های عاجلی برای تشخیص و درجه‌بندی میزان خطر در ساختمان‌های عمومی و یا جمعیت - نه فقط از حیث حریق، بلکه از حیث پایداری سازه‌ای، زلزله، و دیگر معیارها - تهیه می‌شد

- فهرست ساختمان‌های پرخطر در شهرهای مختلف کشور - در شمارگانی واقع‌بینانه، و نه با عددی سه‌رقمی که در قیاس با وضعیت ساخت‌وسازی که همگی شاهد آن هستیم، آشکارا ناموزون می‌نماید - بی‌درنگ، بی‌پرده‌پوشی، و بی‌ملاحظه منتشر می‌شد؛ طریقی که علاوه بر احترام به حفظ جان شهروندان و حقوق پایه ایشان، اتفاقاً امن‌ترین راه برای صیانت از مالکان این بناها در قبال سایه خطر مداومی بود که هر لحظه حوزه مسئولیت اخلاقی و مدنی آنان در قبال شهروندان را تهدید می‌نماید.

- برنامه زمانبندی شده رفع خطر عاجل از ساختمان‌های پرخطر در شهرهای مختلف کشور - ولو به قیمت تعطیلی موقت بهره‌برداری از این ساختمان‌ها - با قاطعیت اجرایی و با تسهیلات حمایتی به مرحله اجرا درمی‌آمد

- ساختارهای کنترلی و نظارتی حاکم بر تولید مدارک فنی و اجرای ساختمان‌های عمومی و یا جمعیت مورد بازنگری قرار می‌گرفت و با رفع حفره‌ها و خلاءهای قانونی و یا گریزگاه‌های فسادپذیر، نظام کنترل فنی با ساختار قدرتمند و اطمینان‌بخشی بر تولید فضا حاکم می‌شد



مؤسسه تهران
مطالعات کلانشهر

- تولید و ثبت شناسنامه فنی ساختمان با دربرگیری اطلاعات جامع فنی ساختمان و اعطای درجه بندی مراعات موازین فنی، ایمنی، انرژی، و ... بدان، به نحوی که اعتبار فنی ساختمان جایگاه حقیقی خود را در قیمت فروش و یا اجاره ساختمان بیابد، الزامی و مقرر می‌شود
- مقررات فنی مربوط به نگهداشت و بهره‌برداری از ساختمان‌های عمومی و بناهای پرجمعیت مورد بازنگری قرار گرفته و موانع اجرایی بر سر راه تحقق آنها پس از ابلاغ رفع می‌شوند
- ضوابط مربوط به تناسب بارگذاری‌های ساختمانی و فعالیت با دانه‌بندی بافت شهری میزبان و با ظرفیت‌های شبکه معابر پیرامون، به منظور هم‌ضم فعالیت جدید و تأمین امکان امداد سانی ایمن در شرایط بروز بحران، در تناسب با وضعیت واقعی محدودیت‌های حوزه امداد و مدیریت بحران، مجدداً پیگیری می‌شود
- بازنگری ساختاری و زیرساختی حوزه امداد و مدیریت بحران محقق می‌شود و توان فنی مورد نیاز متناسب با پیچیدگی کمی و کیفی ساختمان‌های عمومی و بناهای پرجمعیت کشور احصاء می‌شود
- سهم و حق بستر و سرزمین برای زیست سلامت، طبیعت خاک محیط، کیفیت حضور یا سرنوشت حرکت آب‌های زیرسطحی، نحوه چرخه جریان هوا، وضعیت حرکت نور، اهمیت زیست گیاهان، و زنجیره دیرپای اکوسیستم محیط میزبان به رسمیت شناخته می‌شود
- و حق شهروندان بر شهر مورد احترام قرار می‌گرفت... .

فاجعه متروپل شاید تکرار نشود اگر هم امروز دریابیم که مراعات ظرفیت‌های بارگذاری شهری و الزامات و تمهیدات فنی و مهندسی، و اجرای بی‌چون و چرای آنان با حمایت قانون، تا چه اندازه برای تأمین ایمنی شهروندان - آن هم در شهرهایی برساخته بر روی گسل‌های کهن آماده جنبش - مبرم است، پایبندی به تحقیق و ارائه یک گزارش دقیق و مسئولانه از فرایندی که به فاجعه متروپل منجر شد به جامعه‌ای که دانستن حق اوست و همچنین معرفی و کيفر عادلانه خاطیان تا چه اندازه حائز اهمیت است، و تأمین "امنیت" بدون اهتمام به "ایمنی" ممکن نیست... .

از این روی مؤسسه تهران، مطالعات کلانشهر ضمن ابراز همدردی با بازماندگان فاجعه متروپل، مردم شریف آبادان، و هموطنان مظلوم خوزستان، خود را در تلخکامی عموم ایرانیان از این رخداد غم‌انگیز شریک دانسته و کلیه نهادهای مدیریت شهری، نهادهای نظارتی، جامعه مهندسی، و آحاد جامعه ایرانی را به پایبندی به موازین شهرسازی و ملاحظات فنی تولید فضای ساخته شده، تمکین بی‌چون و چرا به قانون، نهادینه‌سازی شفافیت، فسادستیزی قاطعانه، و بازنگری در فرایندهای تولید فضا از منظر ایمنی فرا می‌خواند.

۱۹ خرداد ۱۴۰۱

مؤسسه تهران، مطالعات کلانشهر